

Kees Schuyt, voorzitter van de KNAW-commissie Onderzoeksgegevens:

‘Archiveer en deel de data om ze te kunnen controleren’

Diederik Stapel publiceerde jarenlang artikelen op basis van gefingeerde onderzoeksgegevens. Na het rapport van de commissie Levelt over de fraude stelde de KNAW een Commissie Onderzoeksgegevens in die na de zomer zal rapporteren. Voorzitter Kees Schuyt licht alvast een tipje van de sluier op. Inge Angevaere

Was de kwestie-Stapel de enige aanleiding voor de KNAW om een commissie Onderzoeksgegevens in te stellen?

“Nee”, zegt Schuyt met nadruk, “juist niet. Er waren al voornemens bij de KNAW om een commissie in te stellen die zou onderzoeken hoe in diverse gebieden data beheerd en gearciveerd worden. De kwestie Stapel heeft de opdracht versneld en veranderd. De verandering zit in een verruiming van de opdracht: ook bezien hoe de integriteit van onderzoekers verbeterd kan worden. Dat zijn twee zaken die goed uit elkaar moeten worden gehouden.”

“De fraudezaak is natuurlijk het meest spectaculair. Maar in de dagelijkse praktijk is verbetering van datamanagementpraktijken veel belangrijker. We hebben verscherpte onderlinge controle nodig, niet per se om fraude tegen te gaan, maar om ervoor te zorgen dat er beter wetenschappelijk onderzoek wordt gedaan en dat daar beter over gerapporteerd wordt. Onderzoeksgegevens moeten goed gearchiveerd én gedeeld worden opdat collega-wetenschappers de mogelijkheid hebben om de resultaten te controleren, zowel tijdens het onderzoek als na publicatie.”

Hebben digitalisering en informatisering invloed op de omgang met onderzoeksgegevens?

“Ja, zonder meer. Het grote verschil is dat onderzoekers vroeger veel vaker zelf hun gegevens verzamelden.” Schuyt benadrukt dat hij vooral de praktijk kent uit zijn eigen discipline, de sociologie. “We gingen de samenleving in, om te kijken en te luisteren vooral. En we werkten in teamverband. Bij de lunch en tijdens de wekelijkse formele bijeenkomst besprak ik met mijn collega’s en medewerkers onze methodes en resultaten. We controleerden elkaar en hielden elkaar scherp. We wisten precies wat onze cijfers waard waren en rapporteerden daarover. Nu vraagt een onderzoe-

Prof.dr.mr. C.J.M. (Kees) Schuyt foto Inge Angevaere

ker bij het CBS een dataset aan, hij krijgt een enorme hoeveelheid gegevens en gaat daarmee aan de slag, achter zijn computer, met behulp van statistische bewerkingen die voorgebakken zijn.”

“Een ander voorbeeld: biologen staan bekend om hun zeer nauwkeurige waarnemingen. Voor zijn proefschrift heeft Maarten 't Hart vele, vele uren doorgebracht met het observeren van stekelbaarsjes. Nu maakt men veel gebruik van computersimulaties. De interessante vraag is nu of die simulaties dezelfde bewijswaarde hebben.”

Schuyt is er de man niet naar om te oordelen over de ene of de andere methode. “Maar je moet wel weten wat je data waard zijn, wat je

“Integriteit is het goede doen zonder dat iemand staat te kijken”
(C.S. Lewis)

De taken van de KNAW-commissie onderzoeksgegevens

- de in verschillende wetenschapsgebieden bestaande praktijken op het gebied van gegevensverzameling en -verspreiding in kaart brengen
 - na te gaan op welke manier onderzoekers en hun werkgevers ervoor zorgen dat normen op het gebied van wetenschappelijke integriteit worden nageleefd
 - adviseren hoe met name jonge onderzoekers ertoe gebracht kunnen worden om wetenschappelijk integer om te gaan met onderzoeksgegevens.
- Het rapport van de commissie zal na de zomer verschijnen.

INTERVIEW

“De KNAW wilde weten of er in het onderwijs wel genoeg aandacht wordt besteed aan dit onderwerp. Het antwoord daarop is: nee, nauwelijks. Op de middelbare scholen knippen en plakken ze alles bij elkaar. Dat mag ook wel, maar dan moet je de bronnen uitgebreid citeren. Een cursus datamanagement met ethische elementen, die combinatie zou erg sterk zijn. Je moet de notie van wetenschappelijke integriteit overdragen aan jonge generaties. En de beste definitie van integriteit vond ik bij C.S. Lewis: ‘Integriteit is het goede doen zonder dat iemand staat te kijken’. Dat is een intrinsieke eigenschap. Die kun je niet bevorderen door met al te veel sancties te gaan dreigen. Enigszins paradoxaal is dat je wel beter op elkaar moet letten.”

Maar er is zo weinig tijd, zeggen wetenschappers, de Colleges van Bestuur eisen dat zij zo veel mogelijk publiceren.

“Dat vind ik een beetje onzin. We hebben hier te maken met hoog-intelligente mensen. Die moeten met die druk om kunnen gaan. Is een langdurig en gedegen onderzoek niet veel meer waard dan een berg artikeltjes? Trou-

wens, de beoordelaars van Stapels artikelen voor de wetenschappelijke tijdschriften (peer reviewers) hebben zich er ook te gemakkelijk van afgemaakt. Als zij hun werk grondig hadden gedaan, hadden ze ontdekt dat er duidelijke fouten in Stapels werk zaten, dat bleek uit het Leveltrapport.”

“Waar het mij om gaat, is dat we zorgvuldiger moeten zijn. Als onderzoekers moeten we beter op elkaar letten. Uit Engeland zijn wetenschappers bekend die in hoog aanzien staan ondanks het feit dat ze zelf weinig (maar wel heel goede) publicaties op hun naam hebben staan. Zij bleken wel in staat om zeer goed gefundeerde kritiek te leveren op het werk van collega’s voordat het wordt gepubliceerd. Dat is goud waard, dat zou ook in Nederland gewaardeerd moeten worden.”

Wat kunnen instellingen doen om een goed klimaat voor integere wetenschap te bevorderen?

“Men zou in functioneringsgesprekken niet alleen aandacht moeten hebben voor publicaties, maar ook voor de kwaliteit van onderzoeksgegevens. En bij visitaties zou men – wat nu helemaal niet gebeurt – kunnen toetsen of een instelling voldoende aandacht heeft voor de controle op onderzoeksgegevens, bijvoorbeeld door collega’s. En onderzoeksgroepen zouden jaarlijks hun praktijken met onderzoeksgegevens kunnen bespreken. De VSNU en KNAW kunnen hierin een belangrijke rol spelen. En je moet wat doen aan het onderwijs. Vooral in de researchperiode.”

Moeten er algemene regels voor datamanagement komen?

“Nee, daarvoor zijn de verschillen tussen de disciplines te groot. De Commissie bekijkt wel of good practices uit het ene wetenschapsgebied ook kunnen werken in andere gebieden.”

Prof.dr.mr. C.J.M. (Kees) Schuyt

Schuyt (1943) is emeritus hoogleraar sociologie en lid van de Raad van State. Hij is voorzitter van het LOWI, het Landelijk Orgaan Wetenschappelijke Integriteit van de KNAW.

wel en niet mag generaliseren uit de data. Vaak heb je twee of drie methodes nodig om valide resultaten te bereiken.”

Heeft de commissie kunnen bepalen hoeveel fraude er is in de Nederlandse wetenschap?

“Niemand weet of fraude dagelijkse praktijk is. Naar alle waarschijnlijkheid absoluut niet. Een grondig onderzoek zou moeten bestaan uit diverse methodes: self-reporting in combinatie met open, lange interviews én uitgebreid dossieronderzoek, bijvoorbeeld door van teruggedroegen artikelen de onderzoeksdata op te vragen en te kijken wat daarmee gebeurt is. Maar dat zou veel meer tijd en middelen vragen dan de commissie tot haar beschikking had. In plaats daarvan hebben we een groot aantal onderzoekers gevraagd waar de kans het grootst is dat het fout gaat en wat we daaraan kunnen doen.”

In de onderzoeksopdracht aan de commissie spreekt de KNAW vooral van de “jonge” wetenschapper. Is die fraudegevoeliger dan oudere onderzoekers?